

**БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ
ИЗСЛЕДВАНИЯ**

1040 София, ул. „Аксаков“ № 3
тел.: (02) 810 40 10, (02) 810 40 18
факс: (02) 988 21 08
e-mail: ineco@iki.bas.bg, <http://www.iki.bas.bg>

**BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
ECONOMIC RESEARCH
INSTITUTE**

3 Aksakov Str., 1040 Sofia, Bulgaria
tel.: (+359 2) 810 40 10, (+359 2) 810 40 18
fax: (+359 2) 988 21 08
e-mail: ineco@iki.bas.bg, <http://www.iki.bas.bg>

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

**ИНСТИТУТ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ
ИЗСЛЕДВАНИЯ**

О Т Ч Е Т

(извлечение)

за дейността през 2023 г.

**януари 2024 г.
София**

1. ПРОБЛЕМАТИКА НА ЗВЕНОТО

1.1. ПРЕГЛЕД НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЦЕЛИТЕ (СТРАТЕГИЧЕСКИ И ОПЕРАТИВНИ) НА ЗВЕНОТО, ОЦЕНКА И АНАЛИЗ НА ПОСТИГНАТИТЕ РЕЗУЛТАТИ И НА ПЕРСПЕКТИВИТЕ НА ЗВЕНОТО В СЪОТВЕТСТВИЕ С НЕГОВАТА МИСИЯ И ПРИОРИТЕТИ, СЪОБРАЗЕНИ С УТВЪРДЕНИТЕ НАУЧНИ ТЕМАТИКИ

В изпълнение на заявените стратегически и оперативни цели, заложи в мисията и приоритетите на научноизследователската дейност, и през 2023 г. Институтът за икономически изследвания при БАН отстоява позициите си на национален академичен център в областта на икономическата наука в България, развива експертиза и компетенции в областта на стопанската практика и политика.

Научната тематика и дейност на Института са съобразени с динамично променящите се реалности в икономиката и актуални обществени предизвикателства. Постигнатите научни и научно-приложни резултати са насочени към развитие на теоретико-методологични знания, изследване на конкретни стопански проблеми, предлагане на възможни решения, прогнозиране на очаквани ефекти, извеждане на препоръки. В изследователските проекти на ИИИ при БАН се открояват анализи и оценки на обективното състояние и тенденциите, възможните перспективи и политики, касаещи:

- *сравнителните предимства на българската икономика;*
- *пазара на труда: гъвкавост, динамика, структура, нови предизвикателства;*
- *структурите и управлението, отношенията на собственост и организацията, политиките и резултатите от дейността на българските предприятия;*
- *иновационния потенциал и корпоративната култура на българските организации;*
- *продоволствената и хранителна сигурност, продоволствената сфера в България;*
- *стратегическите фактори за устойчиво развитие на районите;*
- *маркетинга на човешките ресурси;*
- *развитието на биоикономиката в България;*
- *българската електроенергетика в контекста на „Зеления пакт“;*
- *влиянието на COVID-19 върху човешкия капитал в България: демографски и образователни измерения;*
- *социалната подкрепа в условията на кризи (опит и уроци от периода на COVID-19 пандемията 2020-2022 г.)*
- *прилагането на фискални и монетарни инструменти за стабилизиране на икономиката в страни с различен паричен режим;*
- *външноикономическите отношения на България в условията на глобалната несигурност; публични разходи и политики в европейски контекст;*
- *българската миграция в началото на XXI век – детерминанти, квалификация, устойчивост на завръщането;*
- *делегираните бюджети в училищата, публичното финансиране на средното и висшето образование в България;*

- влиянието на НПВУ за реформи на транспортния сектор в България;
- участието на България в Европейския съюз на капиталовите пазари.

Утвърдените теми от Научния съвет на ИИИ-БАН отразяват богатия и разнообразен научен потенциал и изследователските компетенции на академичния състав.

Със срок на изпълнение през 2023 г. са 13 проекта от научноизследователската програма на ИИИ при БАН; 15 научноизследователски проекта са със срок на изпълнение през 2024г. или 2025 г.

Институтът осъществява партньорства с представители на централната и местната администрации; на държавни и частни бизнес структури; на неправителствени организации, на международни институции и организации, като предоставя експертни доклади и становища с анализи, оценки и препоръки в отговор на заявени от тях потребности; работи по съвместни проекти с български и чуждестранни институти.

През 2023 г. Институтът е *водеща организация* или *съизпълнител* при осъществяването на 9 научни и научно-приложни проекта, финансирани по:

- *програма LIFE на ЕС: „ФЛАГ – ФИНАНСОВ ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕХОД КЪМ ЧИСТА ЕНЕРГИЯ* (1);
- *договори с МОН: ННП „Здравословни храни за силна биоикономика и качество на живот“* (1), конкурси на фонд „Научни изследвания“ (6);
- *договор с БАН: по линия на международното сътрудничество в рамките на междуакадемични договори и споразумения* (1).

С *лично участие* на академични служители от ИИИ при БАН се разработват 9 проекта, финансирани по договори с международни, чуждестранни и национални институции по европейски и национални програми, което е признание за компетентността, аналитичните умения и експертния опит на колегите от Института.

За поредна година екип учени от Института подготви Годишен доклад 2023 „ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ И ПОЛИТИКИ В БЪЛГАРИЯ: ОЦЕНКИ И ОЧАКВАНИЯ“, с тема на фокус „ЕВРОЗОНАТА И ПРИСЪЕДИНЯВАЩА СЕ БЪЛГАРИЯ“. В Доклада са анализирани икономическите процеси в България през 2022 г., очертани са процесите в икономически план през 2023 г. и е направена прогноза за тяхното развитие в средносрочна перспектива до 2025 г., оценени са провежданите политики в страната при отчитане на регионалните и световните процеси и тенденции и са отправени конкретни препоръки към икономическата политика в страната. В темата на фокус са изследвани ползите и предизвикателствата от присъединяването на България към еврозоната, като е отчетен опитът на балтийските държави, държавите-членки извън еврозоната и тези от т.нар. периферия на валутния блок. Коментирани са множество ефекти на макроикономическо равнище от членството, поставен е акцент върху промените в регулаторната рамка за присъединяване като се аргументира тезата, че изборът на момента за приемане на еврото е важен както за краткосрочните, така и за дългосрочните ефекти, които се наблюдават впоследствие.

Институтът продължава своята издателска дейност чрез двете си реферирани научни списания с отворен достъп – „Икономическа мисъл“ и „Икономически изследвания“. „Икономически изследвания“ е първото в страната списание с импакт ранг в областта на икономиката – SJR: 0.14 (2022) и в квартал Q4 „Economics, Econometrics, Finance“ на SCOPUS, а списание „Икономическа мисъл“ се индексира и реферира в ERIH PLUS.

Чрез своите шест акредитирани докторски програми ИИИ на БАН създава подходяща среда за усвояване на нови знания, придобиване на академичен опит, формиране на изследователски умения при подготовката на висококвалифицирани специалисти – икономисти за нуждите на администрацията, бизнеса, науката и образованието. През 2023 г. в Института са обучавани 8 докторанта – задочна форма на обучение, за които са осигурени необходимите условия за пълноценна квалификация, научна работа и публикационна активност, с цел придобиване на ОНС „доктор“.

През 2023 г. ИИИ при БАН е организатор и съорганизатор на 6 национални и 5 международни научни форуми, в които участват представители на българската и международната академична общности. Учените от Института представят резултати от изследванията си и на други 14 национални, 5 национални с международно участие и 40 международни научни форума у нас и в чужбина.

ИИИ при БАН е сред водещите институции в България по публикации и цитирания, регистрирани в световната база данни в областта на икономическите науки RePEc (Research Papers in Economics). Академичният състав на Института публикува своите изследвания в национални и международни научни издания, вкл. реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация, а чрез цитирания от български и чуждестранни автори публикациите придобиват популярност и значимост.

Добър атестат за публикационната активност на учените от Института е значителният брой публикации, регистрирани в Българския портал за отворена наука – 112.

През 2023 г. сътрудниците на Института са реализирали 98 публикации. Регистрирани са 232 цитирания на публикации на академичния състав на Института.

Определящ фактор за оценка на резултатите от дейността на ИИИ на БАН е наличието на интерес за партньорство и сътрудничество с Института, а нарастващата цитируемост на научните публикации е доказателство за признание на изследователските постижения на учените от Института и създава добра основа за успешни проектни участия на звеното в конкурсите по различни национални и международни програми.

1.2. ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА НАУЧНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 2017-2030 – ИЗВЪРШЕНИ ДЕЙНОСТИ И ПОСТИГНАТИ РЕЗУЛТАТИ ПО КОНКРЕТНИТЕ ПРИОРИТЕТИ

Разработваните в Института научноизследователски проекти и комплексни експертизи са обвързани по своя научен смисъл и социална значимост с реализирането на Националната стратегия за развитие на научните изследвания в България 2017-2030 (НСРНИ), чиято цел е превръщането на науката във фактор за развитие на икономика, базирана на знанието и иновациите. В съответствие с Националната стратегия се изпълнява Стратегия за научно развитие на Института за икономически изследвания при БАН за периода 2018-2030 г.

Съдържанието и приоритетната насоченост на научните изследвания на ИИИ на БАН отразяват както потребностите на българската социално-икономическа реалност, така и изискванията към съвременната наука в европейски и световен аспект. Развитието на научните изследвания на равнището на модерното научно познание се възприема от учените в Института като основно конкурентно предимство сред развиващите икономическата наука институции.

Научните и научно-приложните разработки надхвърлят чисто икономическото измерение на изследваната проблематика и чрез прилагането на интердисциплинарен

подход предлагат решения, съобразени с целите на Националната стратегия: постигане на икономически растеж и значително подобряване качеството на живот в страната; засилване на отговорността на българската наука към обществото и повишаване на общественото доверие към науката; издигане на международния авторитет на страната в областта на науката.

В Института се извършват изследователска и експертна дейности, съответстващи на *научните приоритети за фундаментални изследвания, обвързани с актуални обществени предизвикателства:*

- повишаване конкурентоспособността и продуктивността на икономиката;
- социално развитие, решаване на демографския проблем и намаляване на бедността;
- подобряване на качеството на живот – храни, биоразнообразие, опазване на околната среда, транспорт, и др.;
- енергия и енергийна ефективност, вкл. електроенергийна ефективност;
- развитие на икономическата култура, вкл. на организационната култура на бизнеса;
- национална сигурност, в т.ч. продоволствена и хранителна сигурност.

В изпълнение на НСРНИ в Република България 2017-2030, една от основните задачи пред Института е създаването на условия за привличане и задържане на младите таланти в България чрез различни форми на изява на младите учени:

- включване в колективни проекти – международни и с национално значение;
- консултиране и ръководство на новоназначени асистенти;
- участие в международни и национални научни конференции;
- реализиране на публикации в специализирани научни издания.

В съответствие с НСРНИ в Република България 2017-2030, ИИИ на БАН:

- стимулира кариерното развитие на учените, основано на високо ниво на научните изследвания;
- участва в разработването на становища и експертизи, възложени от министерства и други държавни институции;
- насърчава публикационната активност на учените, с акцент върху международни издания с рефериране и индексирание в световноизвестни бази данни с научна информация, вкл. с импакт фактор и ранг;
- развива двустранното сътрудничество и международното партньорство като важни стратегически аспекти за академично развитие на учените и възможност за ползване на съвременни научни инфраструктури;
- подкрепя членството в международни мрежи и научни организации.

1.3. ПОЛЗА/ЕФЕКТ ЗА ОБЩЕСТВОТО ОТ ИЗВЪРШВАНИТЕ ДЕЙНОСТИ

Важен критерий при избора и утвърждаването на тематиките от научноизследователската програма на ИИИ при БАН е потенциалната полза за икономиката от тяхното разработване и приложимостта на постигнатите резултати. В отговор на потребностите на обществото от нови знания и иновативни подходи, в

Института се извършват научни и научно-приложни изследвания, които обясняват закономерностите и съвременните специфики на икономическото развитие, аргументират адекватни мерки и политики, предлагат модерни методи на управление, насърчават нов начин на мислене и възприемане на икономическата реалност. От 2023 г. Институтът разпространява чрез медиите разработена в средата на първото тримесечие на годината собствена тригодишна макроикономическа прогноза.

Научните разработки обхващат различни аспекти на икономическите отношения в страната, както и със страни от и извън ЕС; дават обективни оценки на състоянието и прогнози за развитието на българската икономика и българските предприятия, на реалния и финансовия сектори; на пазара на труда; на доходите, социалното осигуряване и защита; на ролята на международните икономически и финансови институции за България; на регионалната икономическа ефективност и системата на местните финанси, и др.

Изследователската дейност на учените от ИИИ при БАН съдържа експертни анализи и рационални решения на важни социално-икономически проблеми, които вълнуват българското общество и могат да намерят ефективно приложение в работата на управленските органи на различно равнище, в рамките на законодателната, изпълнителната и местната власт.

Конкретните предложения и препоръки с приложен характер, направени в научните разработки, са в полза на обществото и кореспондират с потребностите на централната и местната администрация, бизнеса и неправителствения сектор.

Сътрудничеството на Института с чуждестранни научни институции чрез реализирането на съвместни проекти по линия на междуакадемичния обмен (ЕБР) повишават неговите авторитет, влияние и значимост в национален и международен план.

Публикациите, лекциите, обществените и медийни изяви се използват за популяризиране и разпространяване на научното знание не само сред специализираната научна колегия, но и сред по-широка аудитория.

През 2023 г. учени от Института изпълняват проекти, финансирани по програми и фондове от национални и международни институции: *проекти*, финансирани по Оперативни програми на структурните фондове към МС и МТСП – 2; *проекти*, финансирани от европейски и международни програми и фондове – 6, като по един от тях Институтът е *съизпълнител*. *Проектите*, финансирани от Национални фондове, по договори с министерства и други ведомства, са 8: от тях 3 проекта са завършени, като по два проекта Институтът е *водеща институция*, а по един е *съизпълнител*; други 5 проекта продължават да се изпълняват, като по три от тях Институтът е *водеща институция*, а по един – *съизпълнител*. По линия на международното сътрудничество в рамките на междуакадемични договори и споразумения, успешно се изпълнява един проект с Института за световна икономика при Румънската академия на науките, по който Институтът е *водеща институция*.

1.4. ВЗАИМООТНОШЕНИЯ С ДРУГИ ИНСТИТУЦИИ

През изминалата 2023 г. учени от ИИИ на БАН са привлечани за членове на работни групи и комисии, като експерти и консултанти на публично-административни органи от различни области и нива – *наднационално*: Европейски икономически и социален комитет; Европейска комисия; Организацията за икономическо сътрудничество и развитие ОИСР/ UNDP в България; международна организация Science Europe,

международна институция Finance Watch, Ifo Institute, Swiss Economic Policy Institute-IWP; *национално*: Министерски съвет, Икономически и социален съвет на Република България, МОН, МИИ, МТСП, Министерство на иновациите и растежа, МЕ, МРРБ, МОСВ, МТС, МЗ, НАОА, НСИ, БТПП, НСОБ, Консултативен съвет за Европейската Зелена сделка, Държавна Агенция за бежанците, а също така и на *регионално*, предимно общински институции.

Академичният състав на ИИИ на БАН преподава в бакалавърски и магистърски програми в редица университети и висши училища: СУ „Св. Климент Охридски“, ВСУ „Черноризец Храбър“, УНСС, ПУ „Паисий Хилендарски“, ВУЗФ, МВБУ-Ботевград, НБУ, ЮЗУ „Неофит Рилски“, ТУ - Стара Загора, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий,“ ТУ - Варна, УХТ-Пловдив, ВУАРП Пловдив. С някои от посочените висши учебни заведения Институтът има подписани договори и споразумения за сътрудничество и съвместно обучение.

През 2023 г. сътрудници на ИИИ при БАН участваха в редица медийни предавания и публични прояви/ лекции. Общият брой на обществените изяви е над 150.

1.5. ОБЩОНАЦИОНАЛНИ И ОПЕРАТИВНИ ДЕЙНОСТИ, ОБСЛУЖВАЩИ ДЪРЖАВАТА

1.5.1. Практически дейности, свързани с работата на национални, правителствени и държавни институции, индустрията, енергетиката, околната среда, селското стопанство, национални културни институции и др. (относими към получаваната субсидия)

Общонационалните и оперативни дейности на учените от ИИИ при БАН са свързани с работата на **национални правителствени и държавни институции** и се осъществяват чрез участие в експертни съвети, комисии, работни групи и други експертни органи:

*Консултативен съвет за Европейската Зелена сделка към **МС**; Консултативен съвет за насърчаване на МСП към **МИИ**; Национален икономически съвет към **МИИ**; Работна група за разработване на проект на Стратегия за устойчиво енергийно развитие на Република България до 2030г. с хоризонт до 2050г. към **МЕ**; Междуведомствена работна група относно изграждане на инфраструктура за пренос на суров петрол от пристанище Александруполис в Р Гърция до района на Бургас в Р България към **МЕ**; Междуведомствена работна група по демографските въпроси, доходи и жизнено равнище към **МТСП**; Национален консултативен съвет по КСО към **МТСП**; Комисия по Туризм към **НС**; Работна група за създаване на Съвет по кръгова икономика към **МС**; Работна група за изменение и допълнение на ЗВО към **Министъра на МОН**; Група на работодателите към **ИСС на РБългария**; Временна комисия за преодоляване на водната, енергийна и мобилната бедност към **ИСС на РБългария**; Експертен съвет по социална медицина към **МЗ**; Комитет за наблюдение на Оперативна програма „Транспортна свързаност 2021-2027г.“ към **МТС**; Комитет за наблюдение на Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция – България към **МРРБ**; Съвет на Комитета за наблюдение на Програма „Развитие на регионите“ 2021 – 2027 (ПРР) към **МРРБ**; Комисията по енергийна ефективност и преодоляване на енергийна бедност към **Консултативния съвет за Европейската Зелена сделка**; Комитет за наблюдение към **МС** по Оперативна програма „Техническа помощ“; Национален статистически съвет към **НСИ**; Постоянната комисия по стопански науки и управление към **НАОА при МС**; Комисия по качество към **НАОА при МС**; ПНЕК по обществени науки и Комисия по възраженията към **ФНИ-МОН**.*

Осъществените експертизи и консултации, разработените доклади и писмени становища допринасят за разрешаването на актуални проблеми на социално-икономическото развитие на страната, за утвърждаване на ролята и за признание на компетентността на учените от Института да предлагат решения по важни за страната практически въпроси от стопанската практика. Вниманието заслужава участието на учени от ИИИ при БАН в изработването и предоставянето на експертизи в помощ на институции и органи на управление:

- експертни доклади по писмена заявка: за **Икономически и социален съвет на Република България** – два доклада; за **МТСП** – два доклада; за **МЗ** – един доклад; за **НАОА** – три доклада; за **МИР** – един доклад; за **Държавна Агенция за бежанците** – един доклад;
- писмени експертни становища за изпълнителната, законодателната, съдебната и местната власт: Становище по Проект на Постановление за създаване на Съвет по кръгова икономика, за **МС**; Становище относно Проект на Постановление на Министерския съвет за изменение и допълнение на Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане, за **МТСП**; Становище относно изменение и допълнение на ЗВО, за **МОН**; Становище по Наредба за определяне на критериите, условията и реда за оценка и удостоверяване на домакинства в положение на енергийна бедност и уязвими клиенти за снабдяване с електрическа енергия към ЗИД на ЗЕ Раздел VI. Мерки за защита на потребителите на енергийни услуги, за **Комисията по енергийна ефективност и енергийна бедност към Консултативния съвет за Европейската Зелена сделка**; Становище относно Енергийна, водна и транспортна бедност – специфики при проявлението и мерки за преодоляването им, за **ИСС на РБългария**; Становище за **Националния икономически съвет** към **МС**; Становище относно **RepowerEU в Плана на РБългария за възстановяване и развитие**, за **Министерството на икономиката и индустрията**;
- писмени доклади и експертизи за Европейски икономически и финансови институции;
- текуща експертна дейност чрез участие в специализирани комисии и работни групи към **НС, МС, ИСС на РБ, НАОА, МИИ, МЕ, МОН, МТСП, МРРБ, МОСВ, МЗ, МТС, НСИ**.

Учените от ИИИ при БАН извършват разнообразна рецензионна дейност за национални и международни научни издания (списания), като членове на научни журита, редакционни съвети и колегии, рецензират научни монографии/ книги и научноизследователски проекти.

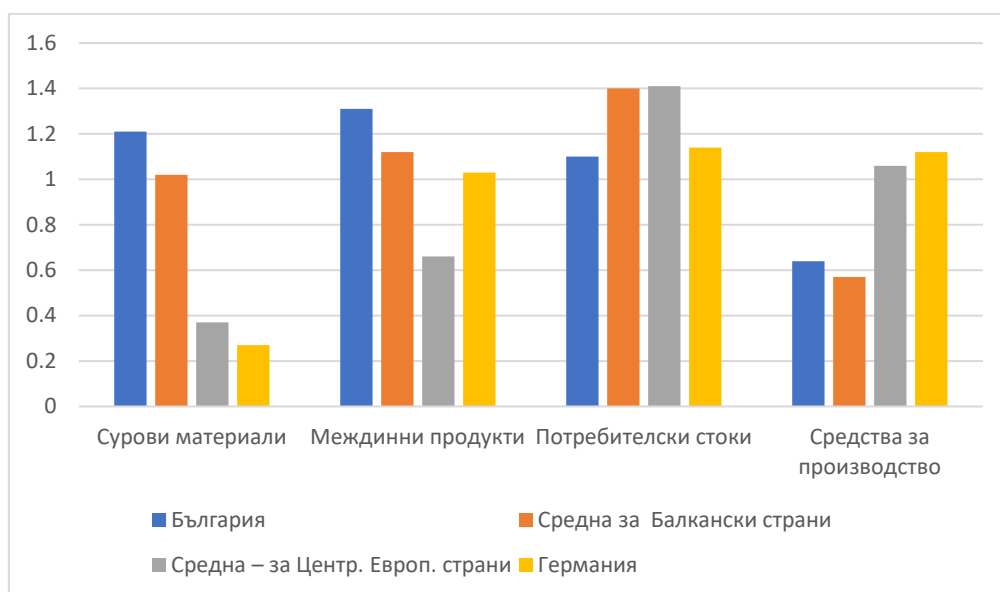
1.5.2. Проекти, свързани с общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата и обществото, финансирани от национални институции (без Фонд „Научни изследвания“), програми, националната индустрия и пр. - до ТРИ най-значими проекти (заглавие на проекта, програма, по която се финансира, координатор, и постигнати резултати)

2. РЕЗУЛТАТИ ОТ НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ ПРЕЗ 2023 г.

2.1. ЕДНО НАЙ-ЗНАЧИМО НАУЧНО ПОСТИЖЕНИЕ И СЪОТВЕТНАТА ГРАФИЧНА ИЛЮСТРАЦИЯ КЪМ НЕГО С КРАТЪК ПОДФИГУРЕН ТЕКСТ.

СРАВНИТЕЛНИ ПРЕДИМСТВА НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА – СТРУКТУРА, ДИНАМИКА, СПЕЦИФИКА, с ръководител проф. д-р Стоян Тотев

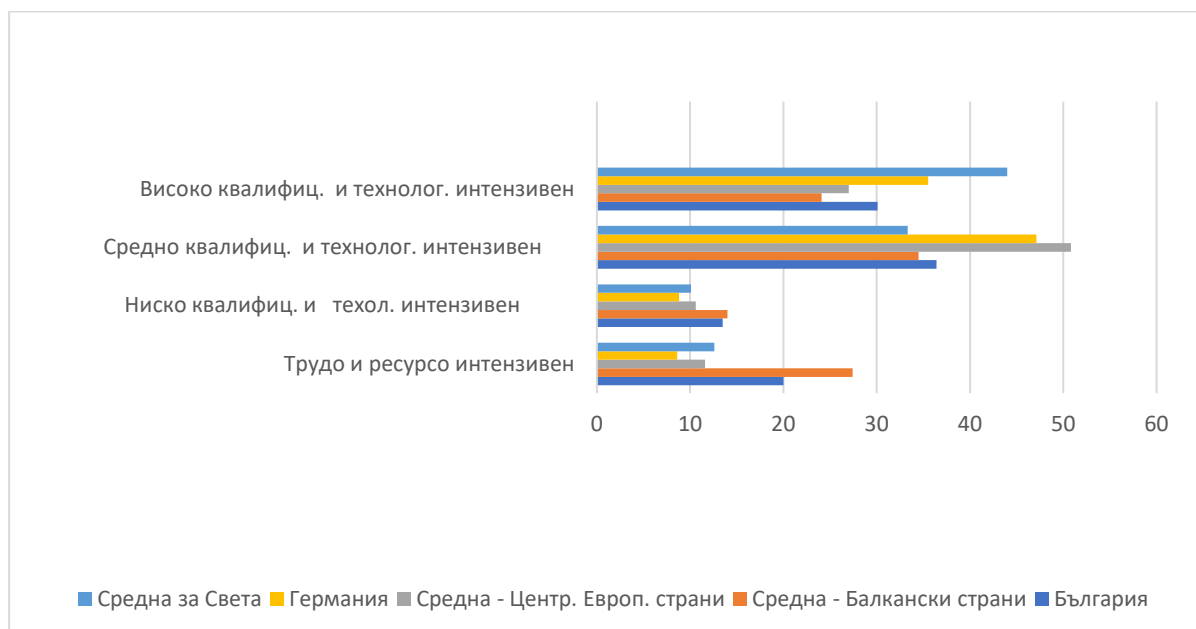
Адаптирана е класификацията NACE Rev 2 в частта си за отраслите на преработващата промишленост по начин, позволяващ използването ѝ за класификация и на сравнителните предимства (RCA) по видове продукти, респ. получаването на съпоставимост на производствената структура по БДС с продуктите сравнителни предимства на съответните производства. Доказва се наличието на процес на адаптиране на структурата на преработващата промишленост в България към съответната продуктова структура на износа ѝ. Установен е процес на сближаване на показатели, характеризиращи икономическото развитие, като структурата на преработващата промишленост и сравнителни предимства, с тези на страни от Югозападна Европа и нарастване на различията им със страни от Централна Европа. Извършен е критичен анализ на различието в подходите на най-често използваните индекси от международните институции за оценка на равнището на конкурентоспособност на отделните страни. Изведена е конкурентоспособността на българската икономика в определени производства на база съпоставяне на сравнителните ѝ предимства с тези на избрани страни на ЕС и Балканите. Извършена е проекция на очакваните изменения на отрасловата структура на преработващата промишленост на база анализ на промените в сравнителните предимства, включително и тези в периоди на икономически кризи. Доказва се, че структурата на икономиката по основни сектори и тази по подотрасли на преработващата промишленост определят България като страна, за която се очаква да бъде в по-малко степен уязвима на негативните последствия от икономическите кризи в рамките на страните от ЕС.

Фигура 1. Сравнителни предимства според степен на обработка и предназначение 2020 г.

Фигура 2. Структура на БДС на отраслите на преработващата промишленост според степен на технологичност – България

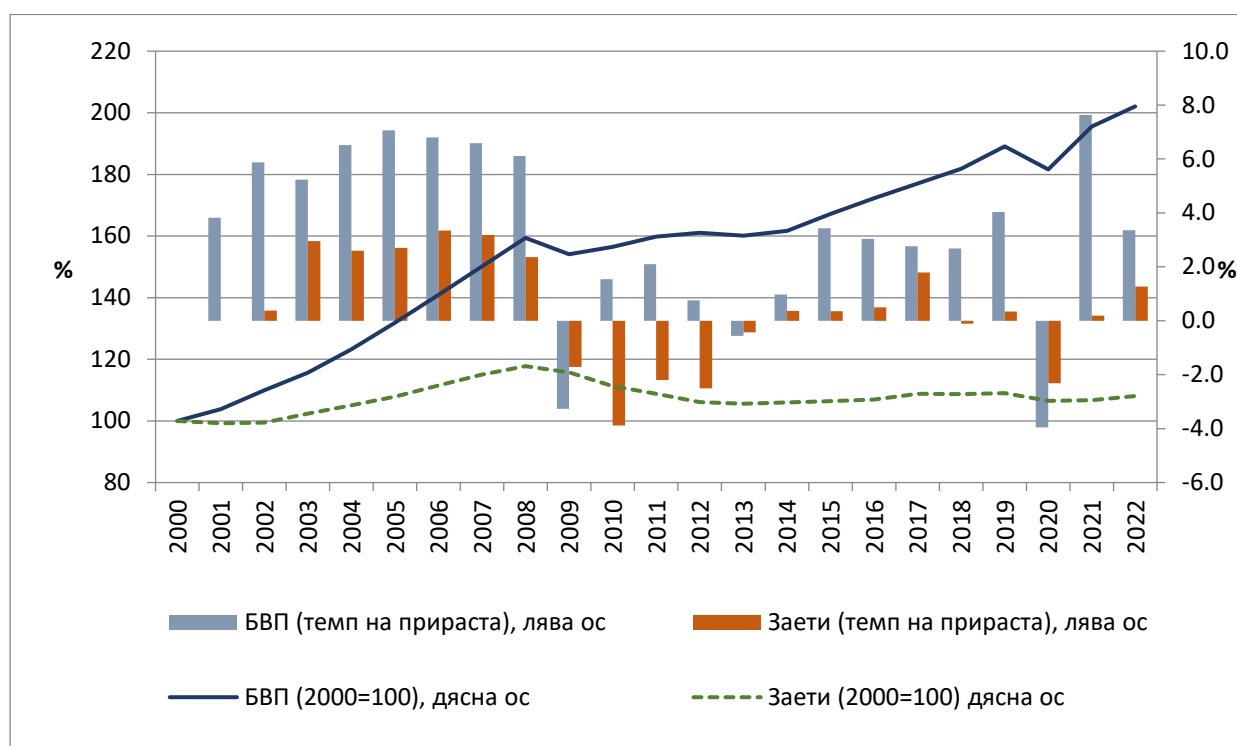
Фигура 3. Структура на износа на прераб. промишл. според вложен труд, технол. интензивност и ресурсоинтензивност, 2021 (%)

2.2. ЕДНО НАЙ-ЗНАЧИМО НАУЧНО-ПРИЛОЖНО ПОСТИЖЕНИЕ И СЪОТВЕТНАТА ГРАФИЧНА ИЛЮСТРАЦИЯ КЪМ НЕГО С КРАТЪК ПОДФИГУРЕН ТЕКСТ.

ГЪВКАВОСТ НА ПАЗАРА НА ТРУДА В БЪЛГАРИЯ, с ръководител проф. д-р Победа Луканова

На базата на критичен анализ на досегашни проучвания е доказана необходимостта от изследване на гъвкавостта в единство със сигурността на пазара на труда. Установено е, че външната гъвкавост на пазара на труда у нас в периода 2000 – 2022 г. се променя от умерена към ниска, при съответно отслабване на силата на връзката с икономическия

растеж и устойчиво слабо въздействие на производителността на труда върху заплатите. Вътрешната гъвкавост на пазара на труда остава стабилна, но ограничена в сравнение с общата тенденция за ЕС-27. Основанията за този извод са ниската степен на оползотворяване на нестандартните форми на заетост; ограничената междустатусна динамика на лицата в икономически активна възраст и силната защита на заетостта на вътрешните пазари на труда. Опитът на балтийските страни като членки на Евронзоната потвърждава важността на националния избор на механизъм и инструментариум за развитие на гъвкавостта на трудовия пазар в условията на паричната интеграция. Той включва неолиберална пазарна корекция, национално или секторно съгласуване и еврокоординация. Обосновани са основните предизвикателства пред България в постигането на съответствие с актуални изисквания на ЕС-27 относно гъвкавостта на трудовите пазари и развитие на нови интегрални подходи в ЕС към сигурността на трудовите пазари.

Фигура 1. Динамика на БВП и на заетите (прираст в %)

3. МЕЖДУНАРОДНО НАУЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО НА ЗВЕНТО

ИИИ при БАН поддържа партньорството с редица чуждестранни академични институции. През 2023 г. научен екип от Института продължава успешното изпълнение на съвместен изследователски проект с представители на Института по световна икономика при Румънската академия на науките (РА).

Учени от Института участват *по покана или по лична инициатива* в изпълнението на международни проекти, финансирани по програми на Европейския съюз, или от чуждестранни институции.

През 2023 г. Институтът е съорганизатор на пет международни и два национални с международно участие научни форуми по съвместни изследователски проекти.

Учени от Института участват и в други 40 международни научни форуми, организирани в страната и в чужбина; реализирани са съвместни публикации с чуждестранни учени.

Институтът и негови академични служители са членове на над 40 международни научни мрежи и организации.

Важна насока на международното сътрудничество на Института е съвместната издателска дейност, осъществявана чрез участието на чуждестранни учени в редколегиите на двете издания на Института, както и чрез участието на сътрудници на Института в повече от 20 редколегии на международни списания и над 10 редколегии на чуждестранни списания. Институтът и неговите издания са регистрирани в Световната база данни за рефериране и индексирание на публикации в областта на икономическите науки (Research Papers in Economics), в която участват учени от над седемдесет държави в света.

4. УЧАСТИЕ НА ЗВЕНОТО В ПОДГОТОВКАТА НА СПЕЦИАЛИСТИ

ИИИ при БАН има дългогодишни традиции в обучението на докторанти и е признат център за подготовка на български и чуждестранни специалисти в следните акредитирани докторски програми: Политическа икономика (икономикс), Народно стопанство (вкл. регионална икономика и история на народното стопанство), Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка, Статистика и демография, Световно стопанство и международни икономически отношения, Икономика и управление.

Обучението на докторантите се извършва по утвърдени от Научния съвет индивидуални планове за тяхната работа, чието изпълнение се оценява на базата на годишен отчет на докторанта и ежегодна атестация. В Института се обучават общо 8 (осем) докторанти в задочна форма на обучение, които са атестирани с положителна оценка през 2023 г.

Научното ръководство на докторантите към 31.12.2023 г. се осъществява от хабилитирани учени от Института и преподаватели от партньорски университети, както следва: проф. д.ик.н. Росица Рангелова; проф. д-р Татяна Хубенова-Делисивкова; проф. д-р Искра Христова-Балканска; проф. д-р Виктор Йоцов; проф. д-р Стефан Петранов (СУ „Св. Климент Охридски“); проф. д-р Александър Тасев; проф. д-р Искра Белева; доц. д-р Стефан Иванов.

ИИИ при БАН съдейства на докторантите да развиват изследователски умения, да получават необходимата информация чрез специализации и обмен на опит, да апробират докторските си тези чрез включване в проекти, участие в национални и международни научни форуми, реализиране на публикации. В личните отчети за годишното атестиране за 2023 г. докторантите отчитат представяне на доклади на конференции и участия в обучителни онлайн семинари.

Придобиването на докторска степен в ИИИ при БАН е гаранция за успешна професионална реализация в страната и в чужбина. Високите критерии при приема и подготовката на докторанти е гаранция за успех, но и предизвикателство пред желаещите да се обучават в Института. Приносът на Института при подготовката на специалисти за

икономиката на страната би бил по-голям, ако не съществуваша ограниченията за институтите на БАН да обучават студенти - потенциални кандидати за редовна форма на докторантско обучение, каквито няма в ИИИ при БАН.

Признание за възможностите на ИИИ при БАН в подготовката на специалисти са действащите договори за сътрудничество с над 20 национални и чуждестранни научни организации и висши училища. Академични служители на Института са включени в органи на управление, съвети и комисии на редица висши училища. Наред с това, учени от Института участват в преподавателска и обучителна дейност по бакалавърски, магистърски и докторски програми в 13 висши училища в страната.

5. ИНОВАЦИОННА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНОТО И АНАЛИЗ НА НЕЙНАТА ЕФЕКТИВНОСТ

5.1. ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА СЪВМЕСТНА ИНОВАЦИОННА ДЕЙНОСТ С ВЪНШНИ ОРГАНИЗАЦИИ И ПАРТНЬОРИ, ВКЛ. ПОРЪЧАНА И ДОГОВОРИРАНА С ФИРМИ ОТ СТРАНАТА И ЧУЖБИНА;

5.2. ИЗВЪРШЕН ТРАНСФЕР НА ТЕХНОЛОГИИ И/ИЛИ ПОДГОТОВКА ЗА ТРАНСФЕР НА ТЕХНОЛОГИИ ПО ДОГОВОР С ФИРМИ; ДАННИ ЗА ПОЛУЧЕНОТО СРЕЩУ ТОВА ЗАПЛАЩАНЕ; ДАННИ ЗА РЕАЛИЗИРАНИТЕ ИКОНОМИЧЕСКИ РЕЗУЛТАТИ ВЪВ ФИРМИТЕ (РАБОТНИ МЕСТА, ПЕЧАЛБА, ПРОИЗВОДИТЕЛНОСТ, ДЯЛ НА НОВИТЕ ПРОДУКТИ В ОБЩИЯ ОБЕМ НА ПРОДАЖБИТЕ И Т.Н.).

6. СТОПАНСКА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНОТО

6.1. ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА СЪВМЕСТНА СТОПАНСКА ДЕЙНОСТ С ВЪНШНИ ОРГАНИЗАЦИИ И ПАРТНЬОРИ /ПРОДУКЦИЯ, УСЛУГИ И ДР., КОИТО НЕ ПРЕДСТАВЛЯВАТ НАУЧНА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНОТО/, ВКЛ. ПОРЪЧАНА И ДОГОВОРИРАНА С ФИРМИ ОТ СТРАНАТА И ЧУЖБИНА.

6.2. ОТДАВАНЕ ПОД НАЕМ НА ПОМЕЩЕНИЯ И МАТЕРИАЛНА БАЗА.

6.3. СВЕДЕНИЯ ЗА ДРУГА СТОПАНСКА ДЕЙНОСТ.

7. КРАТЪК АНАЛИЗ НА ФИНАНСОВОТО СЪСТОЯНИЕ НА ЗВЕНОТО ЗА 2023 г.

Приходите от бюджетната субсидия и собствени средства през 2023 г. възлизат на 2 122 388 лв., в т.ч. получени вътрешни трансфери в размер 1 281 лв. и трансфери от фонд „Научни изследвания“ по конкурс „Българска научна периодика – 2024 г.“ за сп. „Икономическа изследвания“, сп. „Икономическа мисъл“ в размер 16 000 лв.

Разходите са 2 141 238 лв., от които 2 064 432 лв. от субсидия и 76 806 лв. от собствени средства и получени трансфери във връзка с проекти, спечелени от Института. В размера

на разходите се включват и разходи по проекти, финансирани от външни източници, средства по които са получени както през отчетната, така и през предходната година.

Разходите имат следната структура (лв.):

Заплати и доп. възнаграждения за персонала	1 680 078
в т.ч.	
- заплати, доп. възнаграждения, хонорари	1 668 421
- обезщетения	11 657
Осигурителни вноски за ДОО от работодател	193 131
Здравно-осигурителни вноски от работодател	72 839
Вноски за ДЗПО от работодател	24 021
Издръжка	95 754
в т.ч.	
- материали	9 662
- вода, горива, енергия	23 950
- разходи за външни услуги	54 975
- командировки	2 802
- застраховки	2 378
- други	1 987
Данъци, такси	18 289
Разходи за членски внос	1 100
Разходи за придобиване на ДМА	5 431
Разходи за програмни продукти и лицензи	2 873

Приходите извън субсидията се формираха от продажба на списания “Икономическа мисъл” и “Икономически изследвания”, от договори с фонд „Научни изследвания“ за финансиране на списанията, от такси за обучение на докторанти и други.

От началото на годината в Института се изплащаха хонорари и възнаграждения по договори, сключени с фонд „Научни изследвания“, по договор с „ФЛАГ – Финансов инструмент за преход към чиста енергия“, за изготвяне на рецензии на планови разработки, за научни журита, изпитни комисии и други.

Разходите за издръжка се покриват от определената субсидия, от собствени средства или от партидите на съответния договор, за който се отнасят. В разходите за материали се включват и активи със стойност под 1 000 лв. без ДДС, след което те се завеждат задбалансово. Разходите за външни услуги включват: телекомуникационни, обяви за конкурси, печатарски услуги за издания на Института, научни мероприятия, поддръжка на програмни продукти, ремонт на техника, асансьорни, охранителни и други услуги. Разходите за командировки са за участия на служителите в научни мероприятия и конференции.

8. ИЗДАТЕЛСКА И ИНФОРМАЦИОННА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНТО

ИИИ при БАН има богата издателска и публикационна дейност, осъществявана чрез двете реферирани и индексирани научни списания с отворен достъп от 2021 г. – „Икономическа мисъл“ и „Economic studies (Ikonomicheski Izsledvania)“, като „Economic studies (Ikonomicheski Izsledvania)“ е *първото списание с импакт ранг в областта на икономиката в страната*; чрез публикуването на Годишен доклад „Икономическо развитие и политики в България: оценки и очаквания“ – научно-аналитично издание, посветено на актуалното състояние и развитие на българската икономика; чрез поредица от монографични издания и множество публикации на академичния състав в национални и международни научни издания, вкл. с импакт фактор/ранг.

Списание „Икономическа мисъл“ публикува годишно 6 книжки със статии и студии на български, английски и френски език, в които се отразяват актуални изследвания по широк кръг въпроси от учени от България и чужбина. Списанието се индексира и реферира от Journal of Economic Literature/Econ Lit, издание на Американската икономическа асоциация и от световна база данни за научни публикации в областта на икономическите науки RePEc, а от 2018 г. - в ERIH PLUS. Списанието публикува рецензии и отзиви за български и чуждестранни книги, информира читателите за проведени научни форуми в страната и чужбина.

Списание „Economic studies (Ikonomicheski Izsledvania)“ е международно научно списание на английски език с SC Imago Journal Rank (SJR) на SCOPUS: 0,14 (2022) и е в квантил **Q4** „Economics, Econometrics, Finance“ на SCOPUS. Списанието се индексира и реферира и от Journal of Economic Literature/Econ Lit, RePEc и EBSCO.

И двете списания имат WEB-страници, които постоянно се актуализират, а от 2021 г. пълният текст на всички броеве от архива на списанията е с отворен достъп. Те се разпространяват и чрез абонамент, изпращат се до най-големите национални и университетски библиотеки в света чрез служба „Библиотечен обмен“ на БАН и са включени в каталога на най-голямата виртуална библиотека за издания от Централна и Източна Европа – CEEOL.

През 2023 г., за поредна година двете списания печелят проекти по Конкурс «Българска научна периодика» на ФНИ, което е добър атестат и признание за тяхната значимост и актуалност.

Ежегодният **Годишен доклад на ИИИ при БАН** представя обективни анализи на състоянието и развитието на българската икономика, както и прогнозни оценки и препоръки за подходящи национални политики. Предназначен е за държавните институции, организациите на работодателите и синдикалните структури, общинските и местните управленски структури, неправителствените организации, научната общност и широката общественост.

През 2023 г. са излезли от печат 98 публикации на учени от Института. Списъкът на научните публикации е представен като приложение към отчета.

Научни публикации на учени на Института са цитирани 232 пъти през 2023 г. Списъкът с цитиранията е представен като приложение към отчета.

9. ИНФОРМАЦИЯ ЗА НАУЧНИЯ СЪВЕТ НА ЗВЕНТО

Съставът на Научния съвет е избран на заседание на Общото събрание на учените на 05.03.2021 г. и включва 21 членове. През 2023 г. съставът на НС е редуциран от 21 на 19 с решение на ОСУ, Протокол № 1/ 27.01.2023 г. Съгласно промени в Устава на БАН, приети на ОС на БАН на 14.03.2023 г., и въз основа на Решение на ОСУ на ИИИ при БАН, Протокол № 2/15.05.2023 г., съставът на НС се изменя, като се допълва квотата с вътрешни членове и е избрана нова квота от външни членове. Понастоящем НС на ИИИ при БАН се състои от 15 членове; от тях: професори – 11 и доценти – 4; с научна степен "Доктор на науките" – 2, с образователна и научна степен "Доктор" – 13.

Списъчен състав на Научния съвет:

Проф. д.ик.н. Васил Георгиев Тодоров
Проф. д.ик.н. Росица Добрева Чобанова – ИИИ при БАН
Проф. д-р Александър Петров Тасев
Проф. д-р Алла Валентиновна Кирова – ИИИ при БАН
Проф. д-р Виктор Иванов Йоцов
Проф. д-р Георги Иванов Шопов
Проф. д-р Даниела Бобева – ИИИ при БАН
Проф. д-р Ирена Кирилова Зарева-Зафирова – ИИИ при БАН
Проф. д-р Митко Атанасов Димитров
Проф. д-р Радостина Телериг Бакърджиева – ИИИ при БАН
Проф. д-р Спартак Василев Керемидчиев – ИИИ при БАН
Доц. д-р Недялко Мариев Несторов – ИИИ при БАН
Доц. д-р Огнян Борисов Боюклиев – ИИИ при БАН
Доц. д-р Павлинка Петкова-Найденова – ИИИ при БАН
Доц. д-р Петя Христомирова Брънзова – ИИИ при БАН

Научният съвет се отчита за своята дейност пред Общото събрание на учените всяка година в рамките на годишния отчет на Института (Актуализираният Правилник за дейността на Научния съвет на Института за икономически изследвания при БАН е приет на заседание на Научния съвет, с Протокол № 3 от 26.02.2020 г. - https://www.iki.bas.bg/files/Pravilnik_Nauchen.savet_Prot3_26.02.2020.pdf)

10. КОПИЕ ОТ ПРАВИЛНИКА ЗА РАБОТА В ЗВЕНТО

Правилник за устройството, дейността и вътрешния ред на Института за икономически изследвания при БАН - https://www.iki.bas.bg/files/Pravilnik-za-ustroistvoto%20i%20deinostta_2023-changes_15.05.2023.pdf

11. СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ В ОТЧЕТА И ПРИЛОЖЕНИЯТА КЪМ НЕГО СЪКРАЩЕНИЯ

CEEOL	– Central and Eastern European Online Library
EBSCO	– Elton B. Stephens Company (Leading Provider of Research Databases)
RePEc	– Research Papers in Economics
SJR	– SCImago Journal Rank
БТПП	– Българска търговско-промишлена палата
ВСУ	– Варненски свободен университет
ВТУ	– Великотърновски университет
ВУАРП	– Висше училище по агробизнес и развитие на регионите
ВУЗФ	– Висше училище по застраховане и финанси
ИИИ-БАН	– Институт за икономически изследвания при Българска Академия на науките
ИСС на РБ	– Икономически и социален съвет на Република България
МВБУ	– Международно висше бизнес училище
МЕ	– Министерство на енергетиката
МЗ	– Министерство на здравеопазването
МИИ	– Министерство на икономиката и индустрията
МИР	– Министерство на иновациите и растежа
МОН	– Министерство на образованието и науката
МОСВ	– Министерство на околната среда и водите
МРРБ	– Министерството на регионалното развитие и благоустройството
МС	– Министерски съвет
МСП	– Малки и средни предприятия
МТС	– Министерство на транспорта и съобщенията
МТСП	– Министерство на труда и социалната политика
НАОА	– Национална агенция за оценяване и акредитация
НБУ	– Нов български университет
ННП	– Национална научна програма
НОИР	– Наука и образование за интелигентен растеж
НПВУ	– Национален план за възстановяване и устойчивост
НС	– Народно събрание
НСИ	– Национален статистически институт
НСОРБ	– Национално сдружение на общините в Република България
НСРНИ	– Националната стратегия за развитие на научните изследвания
ОПРЧР	– Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
ПНЕК	– Постоянна научно-експертна комисия
ПУ	– Пловдивски университет
РА	– Румънска Академия
СУ	– Софийски университет
ТУ	– Технически университет
УНСС	– Университет за национално и световно стопанство
УХТ	– Университет за хранителни технологии
ФНИ	– Фонд „Научни изследвания“
ЮЗУ	– Югозападен университет